

Hrozby a příležitosti pro český a evropský průmysl

20 let činnosti Sdružení velkých spotřebitelů energie (SVSE)

Karel Šimeček
výkonný tajemník SVSE

Hlavním proudem současné evropské politiky je bezesporu boj proti riziku klimatických změn a snaha o odstranění jejich příčiny. Za ní jsou považovány emise skleníkových plynů ze spalování uhlíkových paliv a z biochemických procesů. Boj za snižování emisí CO₂ je srozumitelná vize pro voliče i různá aktivistická hnutí, která jej podporují vyvíjením tlaku na zavádění restriktivních opatření v oblasti průmyslu, dopravy a energetiky, bez ohledu na možné negativní dopady. Od vize přes účinnou strategii až k efektivní realizaci cílů však vede klikatá cesta plná rizik a slepých uliček.

Činnost SVSE se od svého vzniku v roce 1999 soustřeďuje na zlepšování pozice průmyslových spotřebitelů na energetickém trhu, na podporu jeho tržních mechanismů a spravedlivé energetické legislativy. Ta je stále více ovlivňována klimatickými cíli EU, které však při nevhodné realizaci mohou vést k poklesu konkurenceschopnosti a tím i zániku energeticky náročných oborů, které tvoří materiálovou základnu pro ostatní průmyslová odvětví. Aby nedošlo k dominovému poklesu efektivity průmyslu a dopravy, nesmí zůstat Evropa ve svém pionýrském boji proti klimatickým změnám osamocena. Snižila by sice svůj současný 9% podíl na světové produkci CO₂, o to více by však narostly emise skleníkových plynů v ostatních částech světa přesunem výrobních kapacit. Evropa by zchudla, ale změny klimatu by nezastavila, ba spíše urychlila.

Úspěchu ve snižování emisí skleníkových plynů je možné dosáhnout jen celosvětovým úsilím. „Evropské“ poplatky, daně, limity a další netržní formy zdražování energií musí zavést i Čína, USA, Rusko, Irán, Turecko, Brazílie a všechny ostatní průmyslové státy. Do doby dosažení této světové synergie musí mít evropské klimatické hnutí na zřeteli i udržení konkurenceschopnosti průmyslu.

Dopady evropského systému povolenek CO₂ (EU ETS)

Od 2. poloviny roku 2018 čelí průmysl růstu cen energií vlivem růstu cen povolenek CO₂. Systém EU ETS zdražuje používání fosilních paliv s cílem způsobit pokles ziskovosti uhelných zdrojů energií a tím motivovat investice do rozvoje ziskovějších, alternativních zdrojů, zejména

obnovitelných. Z toho důvodu se bude postupně počet povolenek snižovat, s direktivním ubýváním dosažitelnosti poroste jejich cena. Přenos elektřiny je mezi zeměmi EU omezen kapacitou přenosových soustav, a energetické firmy jsou tak ve svých teritoriích fakticky v oligopolním postavení, což jim umožňuje promítnout navýšení cen povolenek do cen elektřiny. Její cena pro podniky a obyvatelstvo tak roste bez ohledu na to, zda byla vyrobena v uhelných, jaderných či větrných elektrárnách. Průmysl je navíc nucen nakupovat nedostatečné povolenky i pro spotřebu paliv na své technologické procesy. Zvýšené náklady na energie nemohou exportní firmy operující na světových trzích promítnout do cen svých produktů, klesá efektivita jejich výroby a hrozí přesun výrobních kapacit mimo EU – tzv. únik uhlíku. Riziko poklesu průmyslové produkce v EU by měl snížit tzv. „kompenzační mechanismus“. Při jeho uplatnění by se část tržeb z povolenek CO₂ (maximálně 25%) vracela průmyslovým odvětvím ohroženým únikem uhlíku ke kompenzaci nepřímých nákladů, spojených s růstem cen elektřiny vlivem povolenek. Různý způsob uplatnění kompenzačního mechanismu mezi zeměmi EU jako povolené formy veřejné podpory průmyslu může zvýhodňovat bohatší státy, které proplácejí kompenzace rychleji a v maximálním rozsahu, před těmi, které s kompenzací ještě nezačaly. ČR patří bohužel do této druhé skupiny.

Způsob podpory obnovitelných zdrojů

Obnovitelné zdroje energií (OZE) by měly být dotovány ve fázi vývoje technologie a zavádění na trh. Provozní

podpora by měla pokrývat pouze rozdíl mezi tržní cenou energií a provozními náklady (ne finančními). Systém podpory OZE formou přírážky k cenám energií znevýhodňuje energeticky intenzivní průmysl, např. malé chudé sklárny přispějí mnohem více než velké bohaté banky. Podpora OZE by proto měla být financována přednostně z daňových příjmů, tj. ze státního rozpočtu. Ziskovější firmy by tak přispěly více než méně ziskové, ohrožované mimoevropskou konkurencí. Financování pouze z daňových příjmů by také odstranilo rozdíly v systémech podpory jak v rámci Evropy, tak celosvětově. Cíle EU i ČR v oblasti OZE by měly být nastaveny dle finančních možností podpor každé země jako minimální. Kromě nich by však státy měly vytvářet další podmínky pro výhodnost investic do obnovitelných zdrojů i při jejich začlenění do tržního prostředí.

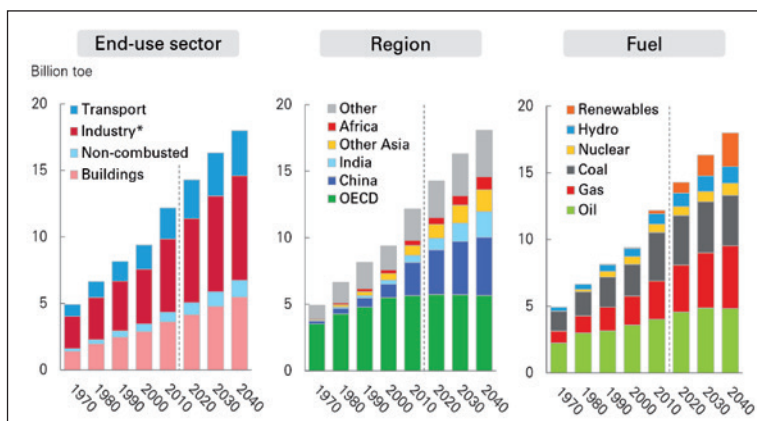
Snížení spotřeby energií v EU o 32,5% do roku 2030

Průmysl spotřebuje energie hlavně ve výrobních procesech jako přímý náklad na produkci. Tyto jednicové náklady podniky průběžně snižují realizací úsporných opatření s ohledem na návratnost vložených prostředků, podobně jako u investic do rozvoje sortimentu a kvality produktů. Zároveň investují do zvyšování kapacity výroby k dosažení potřebné ekonomiky z rozsahu. Investice do úspor energií s delší dobou návratnosti lze podpořit ze strany státu vhodnou dotační politikou z národních či evropských fondů, což je bezesporu příležitost pro efektivitu průmyslu.

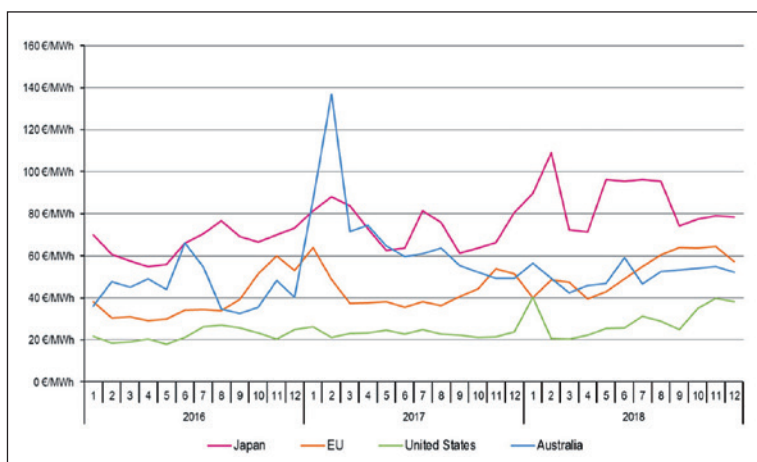
Zlepšení energetické efektivity zároveň s růstem produkce ale neznamená absolutní úsporu energií dle představy cílů evropské klimatické politiky. Pokud by byl průmysl tlačěn do absolutních úspor, musel by rezignovat na růst či alespoň zachování svého tržního podílu na celosvětové spotřebě výrobků jeho odvětví. To by opět vedlo k úpadku průmyslových odvětví v EU a přesunu výroby do jiných regionů. Stejně ničivě by působilo povinné snižování spotřeby energií, kdy by podniky musely investovat finanční prostředky do ekonomicky nenávratných úspor na úkor vlastního rozvoje.

Neutrální bilance mezi emisemi a spotřebou CO₂ v EU do roku 2050

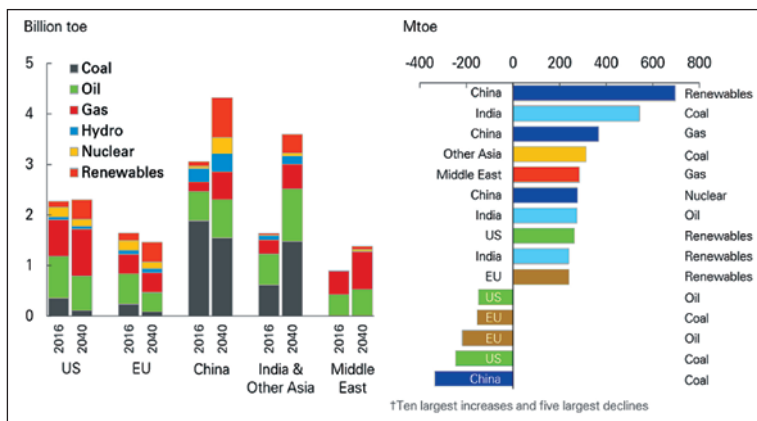
Evropská politika boje proti změnám klimatu předpokládá v horizontu 30 let dalekosáhlé změny v chování

Obr. 1: Požadavky na primární energii

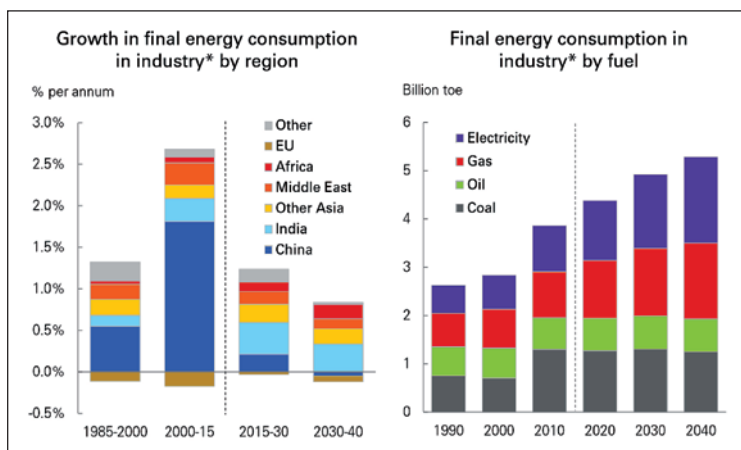

Obr. 2: Porovnání průměrné měsíční velkoobchodní ceny elektřiny v Evropě, Spojených státech, Japonsku a Austrálii

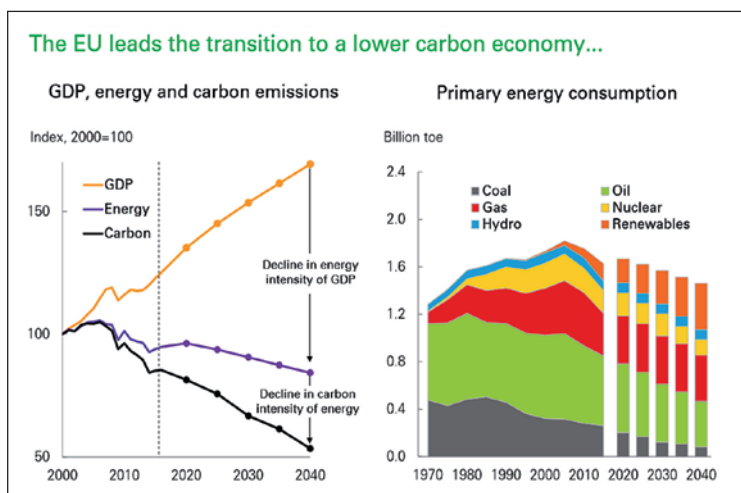

Obr. 3: Požadavky na primární energii podle druhu paliva a regionu / Změny v období 2016-2040 podle druhu paliva a regionu

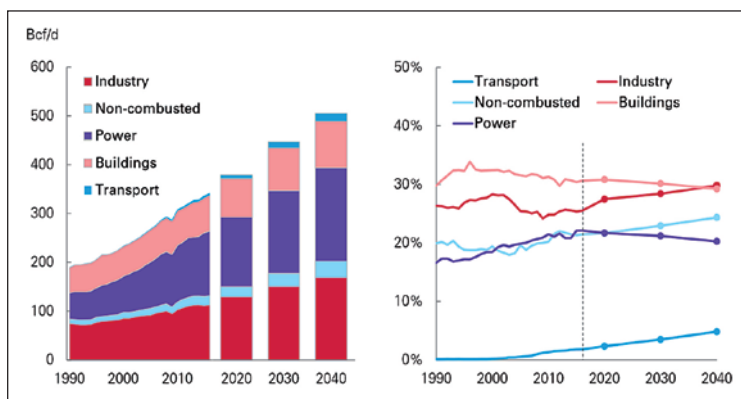
společnosti. Od průmyslu očekává totální restrukturalizaci, kdy energeticky náročná odvětví budto změní druh užití energie ve prospěch OZE, nebo nahradí energeticky náročné produkty jinými. Tato vize, či spíše ekologická aktivita, není zatím domyšlená a rozpracovaná do realistické strategie. Změnám technologie průmyslové výroby či případné elektrifikaci tepelných procesů musí předcházet rozsáhlý výzkum a vývoj financovaný z evropských rozvojových fondů, zahájený již nyní. Není ale jasné, kdo bude tento výzkum

Obr. 4: **Růst konečné spotřeby energie v průmyslu podle regionů / Konečná spotřeba v průmyslu podle druhu paliva**

Obr. 5: **EU vede přechod k nižší uhlíkové ekonomice**

Obr. 6: **Spotřeba plynu podle sektorů / Podíl plynu podle sektorů**

realizovat, jak budou případné výsledky aplikovány, komu bude patřit know-how a jak bude sdíleno. Podpora výzkumu a vývoje je bezesporu výzva pro evropský průmysl, největší šance na čerpání fondů mají velké společnosti se silným inovačním potenciálem. Pokud ale bude inovovaná technologie dražší, jak zajistit konkurenceschopnost evropských výrobců? Apelovat na uvědomělost Evropanů, aby kupovali sice dražší, ale CO₂ neutrálnější výrobky a cly zamezit dovozu levnějších je

nerrealistická chiméra, nemluvě o problémech evropského exportu. Opět může dojít k přesunu energeticky intenzivních oborů do jiných oblastí. Evropa by mohla ztratit materiálovou základnu pro další průmyslové obory s následným dominovým efektem.

Regulované složky cen energií a tarifní systém

Rostoucí podíl intermitentních obnovitelných zdrojů a elektrifikace dopravy kladou nároky na funkčnost přenosové a distribuční sítě a zvýší výdaje na jejich provoz. Náklady síťových odvětví a výše podpory ekologických zdrojů energie jsou hlavní složkou regulované části celkových cen energií. Způsob platby jednotlivými skupinami spotřebitelů by měl být adekvátní nákladům, které spotřebitelé vyvolali. Současný tarifní systém je však zatížen politickými tlaky na zvýhodnění některých skupin malých spotřebitelů na úkor velkých průmyslových odběratelů energií. Nový, spravedlivější tarifní systém k odstranění alokačních deformací se doposud nepodařilo prosadit, ale je nezbytné urychleně odstranit zejména zatížení vlastní výroby energií průmyslových podniků regulovanými poplatky, což je demotivuje v rozvoji vlastních zdrojů energie včetně vysoce efektivní kogenerační výroby z odpadního tepla či odpadních plynů. Změnu systému plateb regulovaných cen energií vyžaduje i implementace evropské energetické legislativy.

Shrnutí

SVSE a oborové průmyslové svazy podporují ty realistické cíle klimaticko-energetické politiky Evropské unie, které neohrozí pozice evropského průmyslu ve světové hospodářské soutěži ani konkurenceschopnost českého průmyslu v rámci Evropy. Od manažerů, inženýrů a techniků v průmyslových podnicích a institutech, v dopravě a stavebnictví se očekává vysoká úroveň kreativity v hledání způsobu snižování spotřeby energií a náhrady fosilních paliv. Podniky jsou považovány za klíčový zdroj financování boje s klimatickými změnami, a to jak přímo, povinnými investicemi, tak nepřímo placením daní, poplatků a přírůzků k cenám energií pro vytváření fondů, které jsou na evropské či národní úrovni účelově přerozdělovány. Aby zejména energeticky intenzivní průmysl splnil enormní požadavky současné unijní ekologické politiky, je nezbytné dodržet zdánlivě jednoduché zásady:

1. Regulovaná část ceny energií by neměla být zatěžována politickým populismem, měla by zohledňovat

způsob využívání sítí a vyvolané náklady. Průmysl nemůže subvencovat ostatní účastníky trhu s energií.

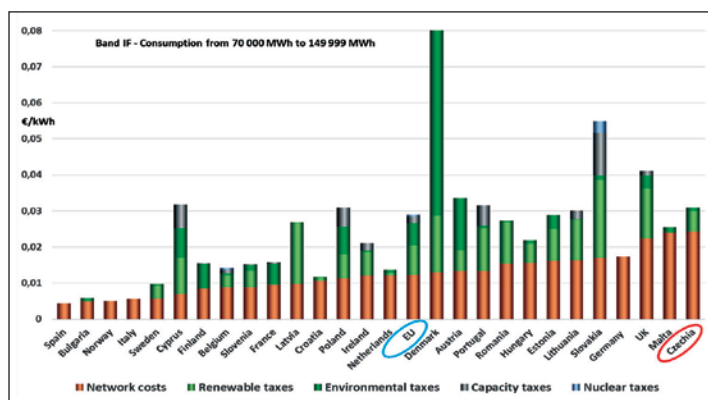
2. Provozní podpora obnovitelných zdrojů energií by měla být postupně nahrazena investiční podporou pro vývoj nevyzrálých a startovacích technologií a jejich zavádění na trh. Tato podpora by měla být financována přednostně z daňových příjmů.

3. Zvýšení cen energií vlivem povolenek CO₂ by do doby zavedení celosvětového systému mělo být ohroženým podnikům plně kompenzováno. Povolenky pro průmyslové technologické procesy by měly být přidělovány bezplatně jako součin skutečné výroby a produkce CO₂ podle nejlepší dostupné výrobní praxe.

4. Energetickou účinností by pro průmysl mělo být snižování výrobních nákladů na jednotku produkce pro dílčí technologické uzly výrobního procesu bez tlaku na omezování kapacit výroby. Investice do úspor energií s delší dobou návratnosti je potřeba motivovat investičními pobídkami.

5. Výzkum a vývoj průlomových technologií by měl být financován evropskou agenturou. Ta by spoluvlastnila příslušné know-how, které by poskytla za definovaných podmínek ostatním evropským firmám z oboru. Náklady na zavádění těchto poskytnutých technologií by měly být odečitatelné od daňového základu.

Inovační potenciál průmyslu je hlavní intelektuální silou schopnou realizovat smysluplnou ekologickou politiku EU. Pokud by politici Evropské unie nerespektovali ekonomické zákonitosti a nedbali o vhodné podmínky pro podnikání ve všech odvětvích průmyslu, jeho odchodem by Evropa nebyla schopna uskutečnit své klimatické vize a její boj o záchranu klimatu by skončil nezdarem. Sdružení velkých spotřebitelů energie (SVSE) společně s evropskou Federací průmyslových spotřebitelů

Obr. 7: Pořadí síťových nákladů pro průmysl v roce 2018

energie (IFIEC Europe) podporuje klimaticko-energetickou politiku EU, zejména s aspektem zachování zásob fosilních paliv pro budoucnost. Zároveň se snaží přesvědčit evropské politiky o nutnosti zachování konkurenceschopnosti evropského průmyslu, vytvářet protíváhu environmentalistickým hnutím a hlasem rozumu varovat před riziky zbrklých a neuvážených politických rozhodnutí.

Ing. Karel Šimeček, MBA – Pracoval 40 let ve společnosti Precheza, nejprve ve středních manažerských pozicích, poté byl výrobním ředitelem (7 let), předsedou či místopředsedou představenstva a výkonným ředitelem (15 let). V letech 1996-2016 zastával funkci místopředsedy představenstva společnosti Kemifloc, a.s. V roce 1999 byl zvolen předsedou představenstva Sdružení velkých spotřebitelů energií (SVSE). Tuto pozici a zároveň funkci viceprezidenta Asociace energetických manažerů zastával do roku 2015. V letech 2008-2012 byl členem DR OTE, a.s. Od roku 2016 pracuje jako výkonný tajemník (CEO) SVSE. Je absolventem VŠCHT Praha (Ing. chemie), Ashridge Management College (postgraduální studium) a PIBS Praha (MBA program).

Století globálního oteplování

Vliv lidí na vlny sucha lze datovat už do začátku 20. století. Sucha na začátku 20. století byla zesilována emisemi skleníkových plynů. Vědci dříve váhali, zda existuje závislost mezi globálním oteplováním a obdobími sucha. Kate Marvel a kol. z University of Columbia, New York, zjistila, že existuje závislost mezi emisemi skleníkových plynů a vlnou suchých období mezi roky 1900 a 1949. Výzkumný tým jasně potvrdil, že lidské aktivity ovlivňovaly vlny sucha během první poloviny 20. století. Sloužily k tomu letokruhy na stromech, údaje o srážkách a teplotě apod. Avšak mezi roky 1950 až 1975 neexistovaly důkazy, které by tyto účinky potvrdily. To bylo možno vysvětlit až později jinou lidskou činností, tj. ochlazujícími účinky. V tomto období byla spalována obrovská množství uhlí, přičemž se do atmosféry dostávalo také velké množství aerosolů, které odrážely sluneční paprsky. Od roku 1981 do roku 2017 zde byly určité známky propojení, ale nebyly dostatečně jednoznačné, aby bylo možno konstatovat, že vlny sucha byly ovlivněny změnou klimatu způsobenou lidmi, a nikoliv přírodními vlivy. Je to podivné, protože toto období se shoduje s dobou velkého zvýšení emisí skleníkových plynů. Výzkumníci stále ještě zkoumají možné vysvětlení. Jedno spočívá ve snížení emisí aerosolů. Lze se domnívat, že se vztah mezi emisemi uhlíku a obdobími sucha objasní v příštích dekádách. Vysušovací efekt nebude ve světě rovnoměrně rozložený. Zatímco některé oblasti budou sušší, jiné se mohou stát vlhčími. Očekává se však, že v obou případech budou mít závažné účinky na lidi.

New Scientist, 2019, č. 3228, s. 14 (překlad: Václav Vaněk)